

ВІДМЕЖУВАННЯ НАЙМЕНУВАННЯ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ВІД СУМІЖНИХ ТЕРМІНІВ

УДК 347.121.2

Найменування потрібне для індивідуалізації суб'єктів цивільних правовідносин, але крім нього є засоби індивідуалізації, які дуже схожі на найменування, і які дуже часто ототожнюються: «комерційне найменування», «фірмове найменування» (яке також ідентифікують з комерційним), «доменне ім'я», «бренд» тощо.

Найбільше термін «найменування» ідентифікують з «комерційним найменуванням». Навіть в законодавстві ці два терміни тісно взаємозв'язані, і зміст «найменування юридичної особи» в ст.90 Цивільного кодексу України містить два поняття. Перше стосується власне найменування, яке за ч.1 цієї статті містить інформацію про її організаційно-правову форму, інформацію про характер її діяльності. З цього випливає, що найменування юридичної особи – це назва юридичної особи, яка інформує про характер діяльності та організаційно-правову форму юридичної особи.

Друге поняття стосується комерційного найменування, і тут воно ототожнюється ще з фірмовим найменуванням (ч.2 ст.90 Цивільного кодексу України). Його може мати юридична особа, що є підприємницьким товариством, чи згідно з Господарським кодексом суб'єктом господарювання (ч.1 ст.159 Господарського кодексу України). Тобто «комерційне найменування» є допоміжним ідентифікуючим поняттям при здійсненні юридичною особою підприємницької діяльності.

І.В. Кривошеїна визначає під фірмовим найменуванням незмінюване повне чи скорочене найменування юридичної особи, яке ідентифікує її та відрізняє від інших юридичних осіб у процесі здійснення своїх прав й участі в цивільно-правових відносинах. Вона доводить, що поняття комерційне найменування є більш широким, ніж поняття фірмове найменування. Так, із са-

мої назви «фірмове найменування» впливає його приналежність саме структурі, організації, підприємству. Поняття ж комерційного найменування можна розглядати як таке, що може належати будь-якому суб'єкту, що здійснює комерційну діяльність. Комерційне найменування включає в себе два підвиди: фірмове найменування юридичної особи; найменування, під яким здійснюють свою діяльність фізичні особи – суб'єкти підприємницької діяльності [1,с.5]. Тож з цього можна взяти, що поняття «комерційне найменування» і «фірмове найменування» не завжди ідентичні, але для нас має значення відмежування «найменування» від всіх інших понять. Вирізняючи термін «найменування» від «комерційного найменування», будемо мати на увазі, що останнє буде включати й «фірмове найменування».

В дослідженнях Кодинця А.О. обґрунтовується доцільність використання замість терміну «комерційне найменування» поняття «комерційне позначення», відомого міжнародному законодавству, і в цьому випадку не буде потреби розмежовувати його від самого «найменування». Аргументується також, що трансформація назви «позначення», що використовується для ідентифікації юридичної особи, з фірмового на комерційне найменування, не враховує правові традиції та може створити у правозастосовувача хибне уявлення про вільну оборотоздатність комерційного найменування, що суперечить положенням ЦК України [2,с.307]. Відсутність легальної дефініції поняття «комерційне найменування» та подвійний правовий статус підприємства, закріплений в українському законодавстві, стали, за словами дослідника, правовою підставою ототожнення комерційного найменування юридичної особи – суб'єкта права та назви підприємства, як виду об'єкта права. Тому для характеристики засобу ідентифікації підприємства пропонується використовувати термін «комерційне позначення», відомий міжнародному законодавству як вид засобів індивідуалізації, що є елементом системи об'єктів інтелектуальної власності та забезпечити його правову охорону на рівні національного законодавства.

Російський вчений В.А.Дмитрієв визначає, що комерційним позначенням виступає закріплений законом засіб індивідуалізації юридичної особи, що представляє собою словесне позначення, виключне право на яке виникає у юридичної особи або в силу загальновідомості позначення, або в силу включення до його складу як елементів інших засобів індивідуалізації юридичної особи (фірмове найменування, товарний знак). Право на комерційне позначення є, за його словами, суб'єктивним правом юридичної особи, що включає виняткові правомочності користуватися і розпоряджатися комерційним позначенням або в силу його загальновідомості, або в силу включення до його складу як елементів інших засобів індивідуалізації (фірмового найменування, товарного знака) [3,с.6]. На нашу думку, використання поняття «комерційне позначення» ще більше усугубить проблему ідентифікації в даній термінології, то все ж таки варто залишити без змін позиції українського законодавця.

Отже, зупинимось на проблемі відмежування поняття «найменування» від «комерційного найменування». Дослідник С.І. Іщук називає критерієм їх розмежування мету діяльності юридичної особи: комерційне найменування позначає підприємницьких юридичних осіб, а найменування юридичної особи – всіх інших. Визначальна позиція при розмежуванні найменування юридичної особи та комерційного найменування, полягає в юридичній сутності вказаних понять: право на найменування юридичної особи, є одним із немайнових прав суб'єкта господарювання, яке не може бути предметом цивільного обороту. Комерційне найменування – об'єкт права інтелектуальної власності, і в результаті його використання в суб'єкта виникає комплекс майнових прав [4].

Така ідея знаходить підтримку серед науковців. Так, Ю.Є. Атаманова вважає, що існування найменування юридичної особи направлене на реалізацію публічно-правової функції ідентифікації, тобто вирізнення юридичної особи перед органами державної влади. Комерційне найменування повинно розглядати-

ся як позначення суб'єкта-власника серед споживачів та контрагентів [5, с. 57-58].

Схожу точку зору висловлює В.І.Єрмоєнко: найменування юридичної особи, за його словами, є особистим немайновим правом, в цій якості воно індивідуалізує юридичну особу в цілому як організацію, яка виступає в майнових та особистих немайнових відносинах від свого імені. Фірмове найменування юридичної особи – це об'єкт права промислової власності, майнове право, яке індивідуалізує особу як учасника цивільного обороту [6, с.42]. Хотілося б уточнити, що все ж таки найменування є немайновим благом.

Наступним аргументом при розмежуванні вказаних понять є законодавча норма про факультативний характер права на комерційне найменування, в цьому аспекті норми як ч. 2 ст. 90 ЦК України, так і ч. 1 ст. 159 ГК України, одностайні – особа може мати комерційне найменування. На такий аспект при розмежуванні досліджуваних понять вказують також Ю.Л.Бошицький і О.О.Козлова, які підкреслюють, що підприємницьке товариство, виходячи із ст. 90 ЦК України, може мати комерційне найменування, а може і не мати, якщо це не є необхідним для її підприємницької діяльності [7, с.12].

Висловлений аргумент критикується російськими цивілістами, оскільки Цивільний кодекс Російської Федерації закріплює обов'язок комерційних організацій виступати в цивільному обороті під фірмовим найменуванням. Зазначається, що істотна особливість права користування фірмовим найменуванням встановлена в інтересах інших учасників цивільного обороту і споживачів, які вправі знати, з ким мають справу [8, с.267]. Проте, наше законодавство такого обов'язку не встановлює, тому можна підтримати попередніх авторів.

На думку Іщука С.І., норми чинного законодавства щодо можливості, а не обов'язку використовувати право на комерційне найменування абсолютно узгоджуються із суттю комерційного (фірмового) найменування як об'єкта права інтелектуальної власності, в результаті використання якого в особи виникає комплекс

майнових прав. Якщо б законодавець зобов'язав підприємницьких юридичних осіб бути суб'єктами права на комерційне найменування, то це б суперечило диспозитивному методу правового регулювання, який застосовується в даних правовідносинах і в цьому випадку необхідно виключати комерційне найменування із системи об'єктів права інтелектуальної власності [4, с.67].

Різниця між поняттями «комерційне найменування» та «найменування» юридичної особи також очевидна виходячи із підстав виникнення права на кожне із них. Найменування юридичної особи вказується в реєстраційних документах, передбачених ст. 24 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців», вноситься до єдиного державного реєстру, тобто підлягає обов'язковій реєстрації [9]. Право на комерційне найменування виникає з моменту його використання, а можлива реєстрація не повинна мати правовстановлюючого значення.

Наступним аргументом на користь позиції про розмежування вказаних понять на основі різної їх юридичної суті є те, що розгляд комерційного найменування як виду звичайного найменування юридичної особи унеможливить реалізацію принципу виключності фірмового найменування. З точки зору вимог до найменування юридичної особи можливе одночасне існування юридичних осіб із схожими найменуваннями, наприклад, ППО АТХК «Київміськбуд», ДП «ГП №1» «Київміськбуд», ПАТ «ХК» «Київміськбуд», ТОВ «ІБГ» «Київміськбуд» [10], тому державний реєстратор не вправі відмовити у проведенні державної реєстрації таких юридичних осіб, якщо до нього надійдуть відповідні документи. Однак після судового розгляду спорів між такими юридичними особами щодо неправомірного використання фірмових найменувань господарськими судами приймаються рішення про заборону використання однієї із осіб спірного слова, як «Київміськбуд» [11].

Таким чином, поняття «найменування юридичної особи» та «комерційне найменування», незважаючи на можливість бути тотожними за змістом, є абсолютно різними за юридичною сут-

тю: на відміну від найменування юридичної особи, комерційне найменування є об'єктом права інтелектуальної власності та охороняється за допомогою механізму виключних майнових прав; набуття прав інтелектуальної власності на комерційне найменування носить факультативний характер; різниця між правовими категоріями найменування і комерційне найменування юридичної особи полягає у неоднакових підставах виникнення прав на них. Моментом виникнення права на найменування юридичної особи, на відміну від комерційного найменування, вважається державна реєстрація юридичної особи [12, с. 11]. Найменування юридичної особи звичайно ж може бути покладено в основу інших засобів його індивідуалізації: комерційного, фірмового найменування, доменного ім'я, торгівельної марки, бренду, логотипу.

1. Кривошеїна І.В. *Фірмове найменування: регулювання та правова охорона за законодавством України: Автореф. дис. ... канд.юр.наук: 12.00.03. / Київський національний університет ім.Т.Шевченка. - К., 2007. - 18с.*
2. Кодинець А.О. *Проблеми співвідношення виключних прав на засоби індивідуалізації у цивільному праві України // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 25. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М.Корецького НАН України. - 2004. - С.307-312.*
3. Дмитриев В.А. *Гражданско-правовая индивидуализация юридических лиц и результатов их деятельности: Дисс. ... канд.юр.наук: 12.00.03. / Уральская государственная юридическая академия. - Екатеринбург, 2003. - 210с.*
4. Іцук С.І. *Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування: Дис. ... канд.юр.наук: 12.00.03. / Львівський національний університет ім.І.Франка. - Л., 2009. - 207с.*
5. Атаманова Ю. Е. *Участие в хозяйственных обществах правами промышленной собственности : правовые проблемы передачи инновационного продукта: Монографія. / Ю. Е. Атаманова. — Х., 2004. — 208 с.*
6. Еременко В. И. *Гражданский кодекс Российской Федерации и интеллектуальная собственность / В. И. Еременко // Государство и право. — 2003. — № 1. — С. 35—49.*
7. *Комерційні найменування в Україні: основні правові аспекти / Ю. Л. Бошицький, О. О. Козлова, Г. О.Андрощук; Інститут держави і пра-*

ва ім. В.М.Корецького НАН України. — К. : Юридична думка, 2006. — 215 с.

8. *Гражданское право: Учеб. в 3 т.: Т. 3 / Под ред. А. П. Сергеева, Ю. К. Толстого. — 4-е изд., перераб. и доп. — М.: ТК Велби, Из-во Проспект, 2004. — 784 с.*
9. *Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців: Закон України від 15. 05. 2003 р. (зі змінами і доповненнями) // Відомості Верховної Ради. - 2003. - №№ 31-32. - Ст. 263.*
10. *www.drsu.gov.ua.*
11. *Постанова Вищого господарського суду України від 01.03.2005 року по справі № 11/245. - www.arbitr.gov.ua.*
12. *Іщук С.І. Право інтелектуальної власності на комерційне (фірмове) найменування: Автореф. дис. ... канд.юр.наук: 12.00.03. / Львівський національний університет ім.І.Франка. - Л., 2009. - 22с.*

Федюк Л.В. Відмежування найменування юридичної особи від суміжних термінів

У статті аналізується співвідношення поняття «найменування» з іншими суміжними термінами. Досліджується, що «найменування юридичної особи» суттєво відрізняється від таких схожих понять як: «комерційне найменування», «фірмове найменування», «комерційне позначення» та інших.

Ключові слова: юридична особа, найменування.

Федюк Л.В. Отграничение наименования юридического лица от смежных терминов

В статье анализируется соотношение понятия «наименование» с другими смежными терминами. Исследуется, что «наименование юридического лица» существенно отличается от таких похожих понятий как: «коммерческое наименование», «фирменное наименование», «коммерческое обозначение» и других.

Ключевые слова: юридическое лицо, наименование.

Fedyuk L. V. Delimitation of the legal entity name of related terms.

The article analyzes the value of «name» with other related terms. Study that «the name of the legal entity» differs significantly from similar concepts such as «trade name», «brand name», «commercial designation» and others.

Keywords: legal entity, name.